

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Over het fundament der kerk

Daarna pleegde Amazia, de koning van Juda, overleg en zond Joas, den zoon van Joahaz, den zoon van Jehu, den koning van Israël, de boodschap: kom, laten wij ons met elkander meten!

Maar Joas, de koning van Israël, zond aan Amazia, den koning van Juda, dit antwoord: de distel op den Libanon zond tot den ceder op den Libanon de uitnodiging: geef toch uw dochter aan mijn zoon tot vrouw. Maar de dieren des velds op den Libanon kwamen voorbij en vertrapt den distel.

2 Kron. 25 : 17, 18.

Ja, ja, daar staan ze tegenover elkaar te pochen: kerk tegenover kerk, leider tegenover leider, macht tegenover macht, partij tegenover partij.

„Laten wij ons met elkander meten!”

„Kop tegen kop”. En dan dat spottend antwoord van Joas: jij tegen mij? de distel tegen de ceder?

Wat een kerkelijke verwarring!

Hoe dat kwam? Zoals altijd!

Omdat de rechte kerk-basis verlaten was.

De HEERE verstroot de schapen niet. Jezus Christus is de goede Herder, Die de schapen vergadert.

Als wij maar acht slaan op 't Woord van God, op die aloude basis van de kerk.

Maar daar mankeert het nu juist vaak aan: de kerk luistert niet naar de HEERE.

Joas is de kleinzoon van Jehu en regeert over Efraïm, 't Noorder-rijk. En deze „kerk” in 't Noorden heeft allang de rechte grondslag verlaten. Daar kwam geen wederkeer tot Gods heilig Woord en tot de waarachtige dienst des HEEREN, tot het bloed des Verbonds.

Joas is een energiek man. Hij had ook wel veel met Elisa op: „wagen Israëls en zijn ruiteren!”, maar hij zag Elisa als een grote, nationale figuur, Elisa was hem meer waard dan Israëls cavalerie.

Joas deed echter niet naar 't Woord des HEEREN, dat Elisa bracht, hij blééf de gehele dienst van Beth-el aanhangen, de ware grondslag der kerk bleef verlaten.

En was de HEERE niet met Efraïm? Werden de Syriërs niet herhaaldelijk geslagen? 't Noordelijk rijk werd machtig: de kerk van Joas!

En de Zuidelijke kerk?

In elk geval: daar stond de tempel Gods, daar was nog de waarachtige dienst des HEEREN en Davids huis was nog wonderlijk door de HEERE gespaard.

Amazia deed wat recht was in de ogen des HEEREN.

Maar 't kan ook wel misgaan in de kerk, waar de waarachtige dienst des HEEREN nog

is! Daar kan de rechte basis ook wel verlaten worden!

En daar gaat het nu om in heel Amazia's leven en regering: zal hij 't aloude fundament voor Juda bewaren?

Amazia is van plan om een expeditie te ondernemen naar Edom. Maar dan houdt hij zich niet aan Gods Verbond, dan vertrouwt hij niet alleen op de HEERE, maar huurt er 100.000 man uit Israël bij.

Doch dan zendt de HEERE een profeet, dan waarschuwt God hem: „Amazia, vertrouw nu niet op dat ontrouwe Efraïm. De HEERE vergadert en beschermt Zijn kerk. Gods eer is er mee gemoeid. Verlaat 't echte fundament nu niet”.

En dan trekt Amazia ten strijde zonder de hulp troepen en de HEERE laat hem zien, dat Hij machtig is te helpen.

't Wordt een geweldige overwinning! 't Leger van Amazia dringt zelfs door tot de hoofdstad van Seïr: Selah.

Selah was een schier onneembare vesting, waarop Edom trots was: Edom woonde in de kloven der steenrotsen in zijn hoge woning en zei: wie zou mij ter aarde neerstoten? (Zie: Obadja).

Maar God de HEERE stiet Edom neer door Amazia's hand. Als Amazia 't zo nu maar ziet!

De HEERE toonde hem zó duidelijk: wie op Mij bouwt, zal niet beschaamd worden.

Wat doet Amazia? Roemen! Niet in God en Zijn onfeilbaar Woord maar in zichzelf: Amazia: de overwinnaar van „Arends nest”! De held van Selah!

Hij neemt de goden van Edom mee en buigt zich er voor neer. Dan verlaat Amazia toch nog de genade-basis der kerk!

Hoe is 't toch mogelijk! Vlak na zo'n heerlijke Verlossing van God!

Dan nóg (o lokkende ontferming Gods!) de oproep door een profeet: „niet doen, Amazia! Waarom versmaadt ge nu 't verbond Gods?”

Maar dan snijdt Amazia de band door met Gods profeten en alzo ook met 't Woord Gods. „Heeft men u tot raadgever des konings aangesteld? Houdt op, waarom zou men u neersabelen?”

Dan moet Amazia 't maar weten: dan laat de HEERE Amazia maar door-drazen in zijn hoogmoed.

Daarna pleegde Amazia overleg (niet met Gods profeten! maar met politieke en militaire leiders....) en verklaart hij kortweg de oorlog aan Joas van Israël.

Nu is Juda niet meer dan een menselijke macht.

Nu is het: de „kerk” van Joas tegen de „kerk” van Amazia.

En Joas is ook niet voor een kleintje verwaard!

Israël is toch de „grote kerk”? Toch ook kerk van de HEERE?

De ijver van zijn grootvader Jehu ontbrandt

UIT DE INHOUD:

Over het fundament der kerk	C. S.
De christelijke hoop	H. J. J.
Calvijn over kerkscheuring (IV)	C. V.
Rondom de voetbalpool (III)	J. M.
De ontfermingen Gods (III)	W. B.
Boekbespreking	H. R. R., P. A. H.
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

ook in Joas: wil de distel zich meten met de ceder van de Libanon?

De dieren des velds zullen de distel vertrappen.

Wat wil Amazia met zijn kleine kerk, met die verouderde tempeldienst in Jeruzalem?

Ziedaar de treurige „kerkelijke toestand” in die dagen.

Hoe dat komt? 't Aloude fundament der kerk werd verlaten!

Laten we ons maar niet hoogmoedig verwonderen over de geschiedenis van Gods kerk, zoals die ons beschreven wordt in de boeken der koningen en kronieken.

Is er vandaag geen afwijking?

En dat nog wel na Christus' komst, na Golgotha.

Dat nog wel, nu wij weten dat Jezus Christus de uiterste hoeksteen van de kerk is, onze overste Leidsman en Voleinder des geloofs, onze enige Bisschop.

U moet uw oor maar eens te luisteren leggen!

De macht van de Roomse kerk is groot en de paus wordt schier goddelijke eer gebracht: „habemus Papam!”

Er is nog steeds hier te lande een „vaderlandse kerk”.

Wat een kerk-isme en heilige tempels en heilige huisjes! Cederen van de Libanon!

Verwarring en verstrooiing der schapen in de hedendaagse „kerkelijke wereld”.

We moeten maar niet daar tussen gaan staan en mee gaan concurreren in grootheid en wetenschap.

Wanneer zullen we dat eens leren, om werkelijk, écht kerk van Christus te zijn? Dat we de Heere Christus ook werkelijk Heer laten in Zijn eigen kerk?

Laten we die heerlijke, waarlijk brede, basis niet loslaten: het woord van apostelen en profeten, waarop iedere ware christgelovige welkom is. Dan zetten we de deur wijd open: kom ga met ons op die éne oude heerbaan der kerk; kom stà met ons op dat hechte fundament!

Opdat we niet vertrapt worden als een schadelijke distel....

C. STAM.

De christelijke hoop

Hieronder hebben we heel iets anders te verstaan dan wat in het gewone spraakgebruik met „hoop” en „hopen” wordt aangeduid. Het grote verschil is, dat aan de „wereldse” hoop vastheid en zekerheid ontbreekt. Ze heeft geen goed fundament en daarom geen zekerheid van vervulling. Terwijl de christelijke hoop gegrond is op Gods toezeggingen en daarom zeker is dat ze eens heerlijk in vervulling gaat.

Een mens die niet meer hoopt is om zo te zeggen geen mens meer. Elk mens heeft een zekere hoop of verwachting. Als Paulus in Ef. 2 : 12 zegt, dat de heidenen „zonder hoop en zonder God in de wereld zijn” bedoelt hij, dat de heidenen geen gegronde hoop hebben. Omdat ze God niet kennen en in Jezus Christus niet geloven. Daarom is hun verwachting ijdel.

Bij de Grieken betekent het woord hoop: neutrale verwachting van het toekomstende. De toekomst waarop men hoopte kon goed, maar ook kwaad uitvallen. Ze kon meevallen, maar ook tegenvallen. En dat ze meestal tegenviel was algemeen bekend. Men hoopte wel het beste van de toekomst, maar men vreesde het ergste. Een oude griekse fabel vertelt, dat Zeus de oppergod een vat met allerlei goeds gevuld aan de mensheid schonk. Maar de mens, door nieuwsgierigheid gedreven, opende het deksel van het vat of de doos, zodat alle goede dingen naar de godenwereld terugkeerden. Toen het deksel haastig werd dichtgeklapt, bleef de hoop alleen nog achter om de mensheid bij alle ellende te troosten.

Maar die troost was schraal. Hoe zou dat anders kunnen? Want heel de wereld was wel vol goden, maar die waren grillig en willekeurig en bezorgden de mensen meer last dan lust. Bovendien waren zelfs die goden afhankelijk van een noodlot, waaraan zij niets konden veranderen. Wat heil kon men dan van hen verwachten? Ook als men zich de wereldgeschiedenis dacht als afhankelijk van de fortuin of het toeval veranderde dit aan de hoop niet veel. Men kon immers nooit weten of men „de honderdduizend” of „een niet” uit de loterij zou trekken. Over het algemeen waren, als ik me niet vergis, dichters en wijsgeren pessimistisch gestemd. Men prees de doden boven de levenden en vond het beter maar niet geboren te worden. Of anders maar zo spoedig mogelijk van het wereld-toneel te verdwijnen. Van dit leven had men weinig verwachting. En wie zou weten wat er na dit leven komen zou? Hoe het gewone volk over dood en leven dacht is moeilijk te zeggen. Ze schreven geen boeken en lieten geen gedichten na. Maar zij kenden de enige ware God niet en waren daarom zonder echte hoop in de wereld.

Onder het Jodendom stond het weinig anders dan onder de heidenen. Met Jodendom bedoel ik niet de godvrezenden, die leefden bij de beloften van het Oude Testament. Maar de Joden, die „wettisch” leefden uit de wet en gebukt gingen onder de lasten, die de Schriftgeleerden hen oplegden. Zij verwachtten wel een heerlijke toekomst, het koninkrijk der hemelen. Zij waren er wel zeker van dat dit rijk zou komen. Maar vrijwel niemand had zekerheid, dat hij aan de heerlijkheid van dit rijk deel zou hebben. In de Talmud, die we de Joodse bibliotheek zouden kunnen noemen, komen vele klachten voor, dat een mens maar geen zekerheid kan hebben over de ingang in het koninkrijk Gods. Die ingang hing immers daarvan af of de goede werken opwogen tegen de slechte. Van te voren kon niemand zeggen hoe die rekening zou uitvallen. Er is geen enkele godsdienst, die de zaligheid van de werken verwacht, die ooit zekerheid geeft voor het eeuwige leven.

Als men dus hoopte op het koninkrijk Gods dan was deze hoop een zweven „tussen hoop en vrees”. En de vrees had veelal de overhand. Dat was niet alleen zo bij de schare, die de wet niet kende. Maar ook bij beroemde en geëerde Schriftgeleerden. Een bekend verhaal uit de Talmud luidt als volgt.

Een beroemde rabbi lag op z'n sterfbed. Hij was een tijdgenoot van de apostelen. Z'n

leerlingen kwamen aan z'n ziekbed, om van de stervende meester een zegen te ontvangen. Zij zagen dat hij weende. Op de vraag waarom hij dit deed luidde het antwoord: „... voor mij zijn twee wegen, één leidt naar de Hof van Eden, de andere naar de Gehenna en ik weet niet langs welke men mij leiden zal — zou ik dan niet wenen?” Dit betrof het sterfbed van een man, die door zijn leerlingen „licht van Israël” en „sterke hamer” werd genoemd.

Van een andere beroemdheid wordt het volgende verteld. Hij stierf ongeveer 300 na Christus. Hij was niet de eerste de beste, want uit zijn leerschool stamt de Talmud van Jeruzalem. Toen hij stierf was zijn laatste wens, dat men hem zou begraven, niet in witte kleedij (wit is het gewaad der rechtvaardigen), ook niet in zwart gewaad (zwart is het kleed der goddelozen), maar in kleren van een grijze kleur. Dan zou hij als hij bij de rechtvaardigen terecht kwam zich niet hoeven schamen. En als hij bij de goddelozen z'n plaats vond zou hij niet beschaamd staan.

Als het zo stond met de bloem der natie, dan zal het met de rest wel niet beter zijn geweest. Onzeker was men tijdens het leven en onzeker was men in het uur van de dood. De algemene stemming onder het Jodendom, dat de rabbijnen volgde, was pessimistisch. Een duidelijk bewijs hiervoor is nog, dat een paar beroemde „scholen” — die van Hillel en Sjammai — volgens een bericht van de Talmud een paar jaar lang gestreden hebben over de vraag of het voor de mens beter was als hij niet geschapen was of dat het goed was, dat hij was geschapen. Men kwam tot de gemeenschappelijke slotsom, dat het voor de mens beter was geweest als hij maar niet geschapen was.

Een heel andere toon klinkt ons tegen reeds uit het Oude Testament, als daar sprake is van hoop. Zeker, daar wordt ook genoemd een hoop, die teleurstelt. Zo in de bekende uitdrukking: „De uitgestelde hoop maakt het hart ziek”. Alle hoop, die niet op God gesteld wordt is ijdel en maakt beschaamd. De profeten waarschuwen het volk des HEREN z'n hoop niet te vestigen op Egypte of op Babel. Want die grootmachten zijn rietstaven. Als men er op leunt wordt de hand doorboord. Ook mag men z'n vertrouwen — dat is hetzelfde als z'n hoop — niet vestigen op grote rijkdom. Wie dat doet zal met de rijkdom vergaan. Men zal z'n hoop niet bouwen op „prinsen” of op de groten der aarde. Want zij zijn ijdelheid, evenals alle gedachten en overleggingen der mensen. Men zal niet steunen op eigen gerechtigheid of op de trouwe volbrenging van z'n godsdienstplichten. Nog minder zal men steunen op de afgoden, want zij zijn nietigheden en kunnen niemand helpen in de nood van dit leven.

Maar de hoop der rechtvaardigen zal nimmer vergaan. Zij hopen op God. Als David in Psalm 39 eerst gesproken heeft over de kortheid en vergankelijkheid van dit leven in deze woorden: „Zie, Gij hebt mijn dagen een handbreed gesteld en mijn leeftijd is als niets voor U; immers is een ieder mens, hoe vast hij staat, enkel ijdelheid”; dan vervolgt hij in vs 8: „En nu, wat verwacht ik, o HERE? Mijn hoop, die is op U”. In Psalm 42 is de dichter er benauwd aan toe. Z'n tranen zijn hem tot spijze dag en nacht, want de tegenstanders zeggen: Waar is uw God? Al Gods baren en golven zijn over hem heengegaan. Maar in die grote nood zegt hij tot zichzelf: „Wat buigt gij u neder, o mijn ziel en zijt onrustig in mij? Hoop op God!” En als hij dat doet grijpt hij weer moed. Want hij vervolgt: „Want ik zal Hem nog loven, mijn Verlosser en mijn God!”

Heerlijk wordt van de hoop gesproken in psalm 130. Uit diepten van ellende roept de dichter met mond en hart, tot God die heil kan zenden. Hij kent z'n ongerechtigheid, maar gelooft dat God vergeeft, opdat Hij gevreesd wordt. Als dat voor hem vaststaat gaat hij verder: „Ik verwacht de HERE, mijn ziel verwacht en ik hoop op Zijn woord. Mijn ziel wacht op de HERE, meer dan de wachters op de morgen. Israël hope op de HERE, want bij de HERE is goedertierenheid en bij Hem

is veel verlossing. En Hij zal Israël verlossen van al zijn ongerechtigheden”.

De profeten richtten de blik van het oude volk op een heerlijke toekomst. Ze leerden de vromen hopen uitzien naar een wereld van gerechtigheid en vrede. Vooral bij de profeet Jesaja vinden we heerlijke toekomstverwachtingen. Hij schrijft: „Want uit Sion zal de wet uitgaan en des HEREN woord uit Jeruzalem. En Hij zal richten onder de heidenen en bestraffen vele volkeren, en zij zullen hun zwaarden slaan tot spaden en hun spiesen tot sikkelen: het ene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen en zij zullen geen oorlog meer leren”. Jes. 2 : 4. Als vanzelf denken we ook aan dat heerlijke vergezicht dat Jesaja ons voor ogen schildert in het elfde hoofdstuk: „En de wolf zal met het lam verkeren, en de luipaard bij de geitenbok nederliggen en het kalf en de jonge leeuw en het mestvee te zamen en een klein jongskken zal ze drijven... Men zal nergens leed doen noch verderven op de ganse berg mijner heiligheid; want de aarde zal vol van kennis des HEREN zijn, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken”.

In het Nieuwe Testament is het vooral de apostel Paulus bij wie de woorden hoop en hopen veelvuldig voorkomen. De rechtvaardigen door het geloof hebben vrede bij God en staan in de genade en roemen in de hoop op de heerlijkheid Gods. Rom. 5 : 1 en 2. Dat is geen balanceren tussen vrees en hoop. Dat is niet in de trant van: het kan vriezen maar het kan ook dooien. Neen, de gelovigen roemen in de hoop op de heerlijkheid. Daar kan het lijden van de tegenwoordige tijd geen verandering in brengen. Want de gelovigen roemen ook in de verdrukkingen. Ze weten dat verdrukking staalt. Ze spant de veerkracht. De ondervinding van menige strijd sterkt de hoop. En zo schrijft de apostel in 5 : 5: „De hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten is uitgestort door de Heilige Geest die ons is gegeven”.

Als de Schrift spreekt van hoop, dan is er geen sprake van twijfel of onzekerheid. In Rom. 8 spreekt de apostel op aangrijpende wijze over het lijden van de tegenwoordige tijd. Maar dat lijden valt in het niet, vergeleken bij de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden. De hoop richt zich op de vrijmaking van de slavernij, tot de heerlijkheid der kinderen Gods. „Want wij weten dat het ganse schepsel tezamen zucht en tezamen als in barensoed is tot nu toe. En niet alleen dit, maar ook wijzelf, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelf, zeg ik, zuchten in onszelf, verwachtende de aaneming tot kinderen, namelijk de verlossing van ons lichaam. Want wij zijn in hoop zalig geworden. De hoop nu, die gezien wordt, is geen hoop, want hetgeen iemand ziet, waarom zal hij het ook hopen? Maar indien wij hopen hetgeen wij niet zien, zo verwachten wij het met lijdzaamheid”. Allen die geloven in de Here Jezus zijn gered. Maar op de volkomen verlossing hopen ze nog. Het mooiste komt nog. Dat is geen „dubbeltje op z'n kant”. Maar dat is heel zeker. Omdat de HERE het beloofd heeft. We hopen op Gods Woord. We hopen op God. En Hij bedriegt ons niet. Zo verwachten wij de volkomen verlossing met volharding en met sterke veerkracht. Bij de sterfbedden treuren de ongelovigen zonder hoop. Maar aan de Thessalonicensen schrijft Paulus: „Broeders, ik wil niet, dat gij onwetende zijt van degenen die ontslapen zijn, opdat gij niet treurt als degenen, die geen hoop hebben”. Daarop vertelt hij van de opstanding der doden en dat we altijd bij de HERE zijn zullen. En dan eindigt hij met deze woorden: „Zo dan, vertroost elkander met deze woorden”. I Thess. 4 : 18.

Waar de wereld in dit leven ook op mag hopen, met de dood is het met alle hoop gedaan. Maar dan toont juist de christelijke hoop haar kracht. Ze verheft zich en ziet uit over dood en graf heen, naar de wederkomst van Jezus Christus. De hoop richt zich op een eeuwige erfenis, die in de hemel al klaar ligt. Ze ziet uit naar eeuwig leven, eeuwige zaligheid, een nieuwe aarde. Ze is daar zo zeker van als het geloof er zeker van is, dat Jezus Christus leeft en gisteren en heden Dezelfde is tot in der eeuwigheid.

H. J. JAGER.

Calvijn over kerkscheuring

IV

In de voorafgaande artikelen hebben we beschreven hoe Calvijn met zijn broeders in Genève worstelde om ze van de gruwelijke kerkscheuring terug te houden.

De toestand in Genève's kerk was alledroevigst.

De predikanten waren minderwaardige mannen.

De preken waren abominabel.

Maar — de **grondslag** der kerk was ondanks alles intact gebleven. Want de belijdenis was en bleef gehandhaafd.

En daarom kon er gestreden worden en moest er gestreden worden voor het herstel der kerk, voor **voortgaande** reformatie der kerk.

Maar Calvijn moest op nog een ander front kampen voor de eenheid der kerk.

En wel met zijn **medearbeiders**.

Farel was er voor, dat de broeders in Genève er de bijl inzetten en zich afscheidden van de daar reeds bestaande kerk. En anderen waren het daarin met Farel eens.

Het is nu uitermate boeiend de correspondentie van Calvijn met zijn opponerende broeders te volgen. Hij schrijft duidelijk, zakelijk, scherp, maar zonder enige geraaktheid, eigenzinnigheid, bitterheid of laatschuldigheid.

Deze briefwisseling is een model van nobele, broederlijke, gedachtenwisseling tussen mannen, die het helemaal niet met elkaar eens zijn ten aanzien van wat in een concrete situatie in de kerk moet worden gedaan; elkaar evenwel toch met het hart in Christus vasthouden; en nu samen worstelen om de weg des Heren te vinden in de droevige en dreigende situatie, waarin zich de kerk bevindt, die ze bóven alles liefhebben en waarvoor ze alles over hebben.

Omdat het ons er nu om te doen is Calvijns overtuiging en houding te leren kennen, willen we speciaal naar hem luisteren.

Wat de kerk betreft, zo schreef hij vlak voor oudejaar 1538 aan zijn trouwe vriend Farel: Ik bezweer u, mijn broeder, laten we toch plaats geven aan de zo vele prijzende woorden der Schrift waardoor ons de **eenheid** daarvan wordt aanbevolen!

Vervolgens zullen wij ook op die getuigenissen acht geven, waardoor vastgesteld wordt, dat in zeker opzicht ook daar nog een kerk is, waar vele eigenschappen van de kerk ontbreken.

Als iemand mij als kerk een synode zou willen opdringen, waarin de partij der goddelozen het eenparig gevoelen der gelovigen onderdrukt, zodat het, indien ik de besluiten daarvan niet als goddelijke orakels eerde, zou oordelen, dat ik tot de heidenen en de tolleren gerekend moet worden, dan, zou me dit weinig beroeren. Van zo'n concilie zou Calvijn zich geen steek aantrekken. Maar wat de kwestie van het gebruik der sacramenten betreft, daarmee staat het anders!

Ge weet, zo schreef Calvijn, met hoe grote afkeer David de boosheid van Saul en van het gehele koninklijke hof verfoeide. Maar de gemeenschap met een zo schandelijke hoop verhinderde hem niet, speciaal toen hij onder de mesechieten vertoefde (psalm 120), het te betreuren, dat hij niet met de heilige vergaderingen kon samen komen om plechtige offeranden te brengen.

Maar ik wil deze bladzijde niet met een lange rij voorbeelden vullen, — zo gaat Calvijn verder. Bedenk toch welk een beklagenswaardige boosheden gedurende enige eeuwen onder het joodse volk heersten! En toch hebben die niet bewerkt, dat de offeranden, welke overeenkomstig Gods instelling en bevel de Here gebracht werden, niet rein en heilig zouden zijn voor de gelovigen. Want onder hen bleef de kandelaar des Heren branden, welke hen ook in de allerdonkerste duisternis tegenstraalde.

Waar Calvijn dus weer alle nadruk op laat vallen is dit, dat ondanks alle zonden en afdwalingen in Genève toch nog „**een of andere gestalte of gedaante van een kerk**” is.

Die kerk moge nog zo verscheurd en verstrooid zijn, ze IS er.

En daarom kunnen de sacramenten daar terecht worden bediend.

Intussen, zo gaat Calvijn dan verder, loochen ik niet, dat een kerk waarin de goddelozen zó met de gelovigen vermengd zijn, aan een zware ziekte laboreert.

Maar daaruit volgt niet, dat voor de gelovigen het Avondmaal des Heren, dat zij naar zijn ordinantie vieren, onrein zou zijn. Ongetwijfeld hebben de geneefse broeders geen wettige dienaren door wier handen het hun wordt bediend. Ja, meer nog, er bestaat het gevaar, dat zij de mannen, wier avondmaalsbediening zij niet verachten, ook als hun wettige dienaren erkennen! Hiertegenover verklaar ik duidelijk, zo verzekert Calvijn, dat ik door zo te spreken als ik deed, geen getuigenis gaf, waardoor hun ambt wordt geaprobeerd.

Ik raad de broeders alléén aan, zich door zulk een discussie niet nutteloos in verwarring te laten brengen, daar dat in het geheel niet nodig is. Want ook Christus en de apostelen hebben de ambtsbediening van Kajaphas niet geaprobeerd toen zij met hem en het verdorven volk aan de ceremoniën deelnamen! Maar zij **erkenden daarin de publieke orde**, dat zij hem, die in de kerk de positie van dienaar bekleedde, toestonden zijn gewone priesterambt uit te oefenen. Ge weet toch ook wel met welke intrigues Kajafas in zijn ereambt was ingedrongen!

Wat wil men nu nog meer?

Indien we deze gematigdheid niet betrachten dan zullen zij allen, de een van de ander, door **ontelbare schisma's uiteenscheuren**. Want **schoonschijnende redenen voor scheuringen zullen nooit ontbreken!**

Zo schreef Calvijn aan Farel.

Tegenover Zebedeüs, die hem blijkbaar voor de voeten had geworpen, dat hij op zijn standpunt zich ook niet van de paus had mogen afscheiden, merkte Calvijn op, dat deze hem niet had begrepen!

Wanneer Calvijn sprak over de dienst des Woords — namelijk dat, wanneer deze ergens gevonden wordt, daar zonder twijfel ook een kerk is — dan sprak hij immers niet maar over „een of andere preek”! Alsof wanneer ergens nog goede preken werden gehouden de zaak in orde was en daar nu ook zonder meer een kerk was!

Neen, wanneer Calvijn op de aangegeven wijze over de prediking sprak dan eiste hij, dat er een **leer** zou zijn, die geschikt was om werkelijk het **fundament** van de kerk te wezen.

Alleen als dat fundament van de leer aanwezig was, mocht men naar zijn overtuiging van een kerk spreken.

De kerknaam hing van het af of niet erkend en aanvaard zijn van zo'n leer af.

Alleen daarop berustte zij.

Ook aan zijn vriend Pinet — deze woonde in Genève en was dus ten volle in de kerkelijke moeilijkheden betrokken — schreef Calvijn in den brede over de kwestie van de Avondmaalsviering.

Speciaal zet hij in een brief aan deze broeder het verschil uiteen, dat er ten aanzien van deze zaak bestaat tussen **ambtsdragers** en **niet-ambtsdragers**.

Calvijn schreef eerst: Ik heb met de broeders gehandeld over de juiste wijze om aan het sacrament der kerk deel te nemen.

Ik houd het voor een uitgemaakte zaak, dat er buiten de kerk geen goed gebruik van het sacrament is, omdat de Here de bediening daarvan aan haar heeft toevertrouwd.

Omgekeerd kan het niet ontkend worden, dat daar waar een kerk is ook een vroom deelnemen aan de sacramenten plaats vindt.

Nu moet een omschrijving van de kerk gegeven worden, welke met deze feitelijke stand van zaken in overeenstemming is.

Ik zeg dan, dat **daar een kerk is, waar de leer gepredikt wordt waardoor de kerk, als door een fundament geschraagd, in stand wordt gehouden**.

Hoezeer de prediking ook door vlekken bezoedeld moge zijn, om de kerknaam te kunnen handhaven is het voor mij voldoende dat de **fundamentele leer** ongeschonden en

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Drs H. R. Rookmaaker, Leiden
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging

„Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet Antilopelaan 2, Geldrop, post Eindhoven

onverkort is.

Indien ge mij nu toestemt, dat er in Genève een kerk is, wat zal de gelovigen dan kunnen verhinderen daar aan de sacramenten deel te nemen?

Calvijn verwacht nu, dat Pinet een tegenwerping zal maken.

Deze namelijk, dat Calvijn zelf met grote klem heeft verzekerd, dat hij in de gegeven omstandigheden onder geen beding in Genève het avondmaal zou bedienen! En dat, als hij het deed, dat niets minder dan **heiligschennis** zou zijn! Hoe kan Calvijn nu het deelnemen aan zo'n Avondmaal toestaan?

Calvijn reageert op deze opmerking met de betuiging, dat hij inderdaad uitsprak, dat indien hij thans in de geneefse kerk het avondmaal zou **uitreiken**, dit veeleer heiligschennis dan sacramentsbediening zou zijn. En hij voegt daaraan toe, dat hij daarover nog niet anders denkt en spreekt!

Op deze kwestie nader ingaand wijst Calvijn er dan op, dat de gelovigen, die niet-ambtsdrager zijn, bij de avondmaalsbediening **niets anders doen dan dat sacrament ontvangen**. En dat de enige zonde, welke ze daarbij kunnen bedrijven deze is, dat ze **als onwaardigen** aan het Avondmaal deelnemen.

Met de dienaren des Woords staat het evenwel geheel anders. Want aan hen is de **bediening van dat sacrament toebetrouwd**. En daarin moeten deze trouw en voorzichtig zijn, opdat ze dat heilige sacrament, door het aan allen zonder onderscheid uit te reiken, niet ontheiligen.

De gelovigen nemen alleen maar aan het Avondmaal deel. Zij zijn niet zonder meer verantwoordelijk voor de wijze waarop het bediend wordt. Zij kunnen in verband met dat sacrament zich alleen het kwaad berokkenen, dat ze zich, namelijk door het lichaam des Heren niet te onderscheiden, een oordeel eten.

Welke opdracht wordt nu aan de **gelovigen** gegeven? zo vraagt Calvijn.

Immers deze en alléén deze, dat een iegelijk **zichzelf moet beproeven** en zo van het brood eten en van de drinkbeker drinken.

Geen enkele andere.

Wie derhalve een reïne consciëntie hebben worden niet weerhouden daaraan deel te nemen, omdat anderen daar een verkeerd gebruik van maken. Tenminste — indien het Avondmaal naar de instelling des Heren, dat is: terwijl het woord voorafgaat, wordt bediend.

Wanneer dus Calvijn enerzijds betoogt, dat de gelovigen in Genève in de situatie waarin zij in de kerk aldaar verkeren met een goede consciëntie aan het Avondmaal mogen gaan, ja, daaraan **moeten** deelnemen en anderzijds verzekert, dat indien hij daar het Avondmaal zou bedienen dat heiligschennis zou zijn, dan strijdt dat dus niet met elkaar.

Wie zouden menen, dat ik zo sprekend in strijd kom met mezelf, aldus Calvijn, hebben nooit begrepen wat ik bedoel!

Mijn moeilijkheid betrof **het ambt**. Maar de geneefse broeders verwarren op ongelukkige

wijze zichzelf en de zaak, door geen onderscheid te maken tussen een dienaar des woords en een particulier kerklid.

Daar komt nog bij, zo gaat Calvijn verder, dat ik niet opwek tot een deelnemen aan het heilig Avondmaal waardoor zij getuigenis afleggen, dat de kerk naar het hun voorkomt goed geordend is.

Integendeel.

Calvijn wekte slechts op tot zulk een deelnemen daaraan, dat zij daardoor het evangelie en de mysteriën van Christus eerbied betonen, opdat ze zich niet zonder grond van de kerk afscheiden.

Hoezeer het Calvijn ernst was met zijn bevestiging, dat de bediening van het Avondmaal in de toenmalige kerkelijke situatie in Genève ongeoorloofd was, bleek in die dagen ook uit een andere daad van hem zeer duidelijk.

De raad van Genève had blijkbaar Saunier, de rector der School en een vriend aldaar van Calvijn, enkele maanden vóór hij verbannen werd, verzocht daar als predikant te willen optreden. Vermoedelijk wilden de heren van de raad daardoor de Guillermins enigszins tegemoet komen en hen met de gang van zaken verzoenen. Speciaal hoopten ze blijkbaar op die manier de positie van de toen in functie zijnde predikanten te verstevigen. Indien Saunier zich voor een benoeming tot predikant liet vinden, erkende hij dezen immers impliciet, namelijk door hen als collega's te aanvaarden, als wettige dienaren des woords.

Hoe dat evenwel ook moge geweest zijn: toen Saunier Calvijn kwam raadplegen over de avondmaalsviering in Genève, vroeg hij tegelijk of deze er bezwaar tegen zou hebben, dat hij in Genève het ambt van dienaar des woords aanvaardde.

Daarvan wilde Calvijn evenwel niets weten!

Saunier, wiens gedrag in deze tijd niet erg doorzichtig is, deed zijn uiterste best om Calvijns goedkeuring over deze stap te ontvangen. Drie dagen lang, zo schreef Calvijn aan Farel, deed hij mij en Capito bijna geweld aan om hun de toestemming daartoe af te dwingen.

Maar Calvijn, trouw gesteund door zijn straatsburgse collega's Capito en Firm, weigerde pertinent.

Behalve vanwege diens persoonlijke kwaliteiten, verzette Calvijn zich vooral daarom tegen het plan van Saunier, omdat deze, door op dat moment predikant te worden „niet onduidelijk” het ambt van de toen in Genève werkende predikanten zou approberen.

En voorts hielden de genoemde Saunier dit dilemma voor: of hij zou het ambt goed bedienen, maar dan zou hij reeds op de eerste

dag verbannen worden; of hij zou dat niet doen, maar dat zou een schande zijn waaraan hij zich tot geen prijs mocht schuldig maken.

Hoewel Saunier eerst woedend was, omdat hij Calvijn en de zijnen de toestemming om te preken niet kon afdwingen, gaf hij ten slotte tot Calvijns grote vreugde toch toe en werd dus niet predikant.

Zo sprak en worstelde Calvijn in de precaire situatie waarin de kerk van Genève toen verkeerde.

Die kerk stond nóg op het fundament van de ware leer, van het evangelie van Jezus Christus.

Dat evangelie hadden raad en burgerij bezworen.

En dat evangelie werd in Genève nog steeds gepredikt, al geschiedde dat met veel gebrek en door onwettige predikanten.

Ook het Avondmaal werd nog altijd naar de instelling van Christus gevierd, al was in de bediening daarvan veel dat niet was naar de wil van Christus.

En daarom bezwoer Calvijn de zijnen: **Nu geen scheuring aanrichten; nu blijven gebruik maken van de dienst der onder u verkerende, onwettige predikanten; nu toch deelnemen aan de viering van het heilig Avondmaal!**

Ge kunt dit alles, zo verklaarde hij letterlijk, met een reïne consciëntie doen. Want als ge dat doet laadt ge de zonde van de dienaren niet op u.

Integendeel: ge blijft die gelovig en geduldig afkeuren en afwijzen.

En ge wacht tot bevoegde instanties over de moeilijkheden en onregelmatigheden in uw kerk uitspraak zullen doen.

En zo worstelend tegen de zonde en vóór de eenheid der kerk, zo doende wat God van u als eenvoudige gelovigen vraagt, moogt ge biddend wachten op de uitkomst, welke de Here u zeker en spoedig geven zal.

Nog eens, het is boeiend, ja meer nog, het is aangrijpend, Calvijn — hij was toen ook al negen en twintig jaar! — te zien worstelen, pleiten om de eenheid der kerk, waarvoor hij zijn leven zou willen geven te bewaren tegenover het woeden van Satan, die ook en vooral in trouwe broeders werkt, en die vóór alle dingen de kerk, het lichaam van Christus, uiteen wil rijten, omdat dat de grootste triomf is in zijn meedogenloze, — gelukkig ook wanhopige, strijd tegen onze Heer Jezus Christus en zijn gemeente, welke Hij kocht met zijn bloed.

C. V.

maar de prijs zeer hoog is.

De belijdende protestant neemt zijn uitgangspunt bij de huiver, die hem bevangt, als hij aan loten denkt.

Bij een lot voor het diaconessenhuis denkt men nog aan het goede doel. Bij de voetbal-toto niet. Wie zijn kwartje offert, denkt: wie weet, ditmaal de zilvervloot.

Bovendien verwerven van geld en arbeid staan met elkaar in verband.

De toto stimuleert de verwachting, dat men geld, dus genot en macht door het stomme toeval verwerven kan.

Het is maar niet een onschuldig spelletje, dat gereglementeerd wordt, aldus ds Ruiten-berg.

Men laat echter deze protesterende predikanten rustig praten en laat zich niet het minst aan hun bezwaren gelegen liggen.

Een argument, dat ten gunste van de voetbalpool nog al eens gehoord wordt, is het goede doel, dat men er mee voor heeft.

Nu ziet men daarmee al voorbij, dat een belangrijk deel van de opbrengst aan de strijkstok blijft hangen en voorts gebruikt wordt voor het aantrekken van dure beroeps-spelers uit het buitenland.

Slechts een betrekkelijk gering deel wordt gebruikt voor betere sportaccommodatie.

Erkend moet worden, dat bij prijsvragen en puzzles nog meer aan de strijkstok blijft hangen. Zo werd bij enkele grote puzzlesacties f 1.080.000,— bijeengebracht, waarvan slechts f 110.000,— dus 10 % aan liefdadige instellingen ten goede kwam.

Maar bovendien, dit argument is misleidend, want het gevaar van de gokzucht zit niet in het feit, dat de exploitant er misschien veel aan verdient, maar in de goklust van de deelnemer. Daar verandert het zgn. goede doel niets aan.

Misleidend ook, omdat op deze wijze onder het mom van naastenliefde de gok- en geldzucht botgevierd wordt.

Het is een ergerlijk voorbeeld van onwaarachtigheid om eigen geldzucht te gaan botvieren onder het voorwendsel, dat men hulp aan de naaste wil gaan verlenen.

Juist voor dit argument zijn helaas ook meerdere christelijke organisaties bezwaken. Dit motief van barmhartigheidsbetoon is echter een vals motief.

Het vertoont grote overeenkomst met de deugniet, die op stelen betrapt wordt en voor de rechter verklaart, dat hij het deed om voor vrouw en kindertjes te zorgen, daarbij verzwijgend, dat hij te lui is om door arbeid inkomen te verwerven.

Loterijtjes onder het mom van barmhartigheidsbetoon zijn typische voorbeelden van Farizeïsme.

Juist door in deze strik te vallen heeft het christelijk volksdeel de kracht van het verzet tegen de voetbalpool ondermijnd.

Nu is het waar, dat niet elk uitgelooft prijsje met een voetbalpool gelijk mag worden gesteld, maar het prijsgeven van christelijke barmhartigheid in ruil voor een gokje heeft aan de eerbied voor onze bezwaren toch ernstige afbreuk gedaan.

Wanneer christenen dergelijke vleselijke, wereldse naastenliefde betonen, wat moet dan van de K.N.V.B. verwacht worden?

Overigens, ook hierin zijn we niet anders dan onze vadersen.

Ook in de tijd der Reformatie werden onze vadersen vaak misleid door het goede doel. Zelfs Amosius, die na Voetius de meeste invloed op de ethiek had, keurde bepaalde liefdadigheidsloterijen goed, als het voor een godvruchtig gebruik was.

Verwarrend is, dat de argumentatie bij de afwijzing der loterij niet altijd dezelfde is. Voetius wilde alleen maar van het lot weten dat opzettelijk gebruikt wordt om het oordeel van God te horen.

Elk ander gebruik van het lot ziet hij als misbruik van Gods Naam.

Ook prof. Geesink beschouwt het loten als een heilige handeling. Loten is bidden, schrijft hij. Loten wordt door hem dan ook aangemerkt als een overtreding van het derde gebod.

De consequentie van dit standpunt is, dat elk kansspel veroordeeld moet worden. Zelfs het ganzebord en dominospel vallen daar niet buiten.

Het komt mij voor, dat deze opvatting toch niet geheel bevredigend is.

Zelfs wanneer de Bijbel alleen zou spreken van het heilig lot, is daarmee nog niet gezegd zoals prof. Schippers terecht opmerkt, dat er

Rondom de Voetbalpool

III

De beoordeling van de voetbalpool.

Hoewel men over het algemeen wel ethische bezwaren heeft tegen de Voetbalpool, gaan deze als regel toch niet zover, dat men een wettelijk verbod wenst.

Na een vlotte afkeuring van de goklust volgt meestal het excuus, dat een enkel gokje toch geen kwaad kan.

Deze opmerking laat echter al zien, dat de diepte van het kwaad niet gepeild wordt.

Bovendien, bij de Voetbalpool gaat het nu juist niet om een enkel gokje, maar om het regelmatig, wekelijks terugkerend gokken.

Juist de grote frequentie maakt deze pool extra gevaarlijk. Daar is geen geschikter middel om aan deze schadelijke praktijk te gewinnen.

Een typerend voorbeeld van dit luchthartig deels afkeuren, deels goedkeuren levert het rapport hierover uitgebracht door de dr Wiardi Beckmanstichting, het wetenschappelijk centrum van de P.v.d.A.

In dit rapport worden verschillende nadelen opgesomd, bv. het prikkelen van de goklust, de zedelijke en sociale bezwaren van het gokken, het verwerven van arbeidsloosinkomen.

Daartegenover stelt men dan, dat de goklust

de mens nu eenmaal ingeboren is. Daarom is het beter die lust maar te kanaliseren in de voetbalpool. Dit verschaft de mens tenminste nog enig avontuur in zijn eentonig bestaan.

Is er armetieriger verdediging denkbaar? Puur materialistisch wordt hier geredeneerd. Van enige invloed der doorgebroken prot.-christenen is geen sprake.

Van een principiële verzet tegen het gokken omdat Gods wet het verbiedt, is in feite niets te bespeuren.

De praktijk van de P.v.d.A. is dan ook, dat men de totstandkoming van de nationale voetbalpool fel verdedigt.

Toch is het waar, dat van de zijde der doorbraak wel individueel verzet geboden wordt.

Zo schreef ds Diepersloot in „De Waagschaal” dat ons volk aan gokken te gronde gaat. Alles wat hartstochten opwekt is voor het volk een pest. Gokken is zielig, het is beneden de menselijke waardigheid. Hij bekritiseert dan ook scherp de houding van zijn socialistische partijgenoten, die zich zelfs niet verzetten tegen de hunkering naar arbeidsloos inkomen.

Evenmin mag onvermeld blijven het geluid van ds L. H. Ruitenbergh in „Het Vrije Volk” van 1 nov. 1958.

Bij de voetbalpool, zo schrijft hij, geldt het een gokkerij, waar de winstkans zeer laag,

geen ander geoorloofd gebruik van gemaakt zou kunnen worden.

Het is voorts ook de vraag, of onder Israël elk werpen van het lot metterdaad betekende een beroep op Gods voorzienigheid of een vragen om de openbaring van Zijn Naam.

De conclusie, dat er alleen een heilig lot zou zijn, lijkt me dan ook onvoldoende gemotiveerd.

Door anderen, en naar het mij voorkomt terecht, wordt het gokken gezien als overtreding van het 10e gebod: gij zult niet begeren.

Het begin ligt in de zonde van het begeren. Achter de gokzucht is de hebzucht de drijvende factor.

Verdienen door gokken is voorts het verwerven van bezit op verkeerde wijze.

Het verwerven van eigendom mag slechts plaats hebben door rechtmatige middelen.

Daaronder valt niet de bezitsverwerving door loterij.

„In het zweet uws aanschijns zult ge uw brood eten”, luidt Gods Woord.

Houdt dat ook niet in de veroordeling om door deelneming aan loterij, aan een voetbalpool, hopen op toeval, op fortuin, bezit te verwerven?

Ds Veldkamp schrijft in „Zondagskinderen” dan ook, dat het verwerven van bezit door loterij „klinkklare diefstal” is.

Zonde baart zonde.

Zo ook hier.

De hebzucht, die voert tot gokken, voert tot diefstal.

Ook in deze vorm, dat men zich vergrijpt aan het goed van een ander, om geld te krijgen voor de inzet.

Een groot aantal misdaden vinden hun oor-

sprong bij een „eenvoudig gokkerijtje”.

Wanneer dr Kuiper in „E Voto” opmerkt, dat hier sprake is van zonde tegen het 1e gebod, kan worden toegegeven, dat deze hebzucht ertoe voert het niet alles meer van God te verwachten, maar zijn vertrouwen te stellen in het „Fortuin”.

Hoeveel sociale wantoestanden ontstaan ook niet doordat een belangrijk deel van een bescheiden inkomen aan de gokzucht wordt opgeofferd.

Ja, het is zo, dat de greep van de gokzucht de belangstelling van de mens voor geestelijke goederen doet dalen en de mens „ontledigt” zodat zijn belangstelling, zijn conversatie, ja zijn hele leven op dat ene punt gericht wordt, het verwerven van rijkdom.

De praktijk van het gokken vloekt in elk opzicht met de christelijke levensbeschouwing.

Het is niet mogelijk dit gokken te zien als een vorm van ontspanning, van arbeid, van inkomensverwerving in overeenstemming met een leven, dat door Christus is vrijgemaakt van zonde.

Het gokken behoort tot de wereld, waarvan Gods Woord ons zegt, dat wij deze niet zullen liefhebben, maar haten en vlieden.

En wel in bijzondere mate geldt dit alles van de voetbalpool.

Juist het wekelijks gokken is bijzonder gevaarlijk. De geringe inzet en de hoge prijs is bijzonder verleidelijk.

Het verzet tegen de voetbalpool is geen calvinistisch stokpaardje, maar een strijd voor de geestelijke volksgezondheid van ons volk, geboden door Gods Woord.

J. MEULINK.

De ontfermingen Gods

(III)

In de opsomming van Gods weldaden aan Israël noemt Paulus verder de verbonden, de testamenten. Met de betrouwbaarheid van een testament heeft de Heere Zich aan Zijn volk verbonden. Ja, want in het verbond was de Héere hun kracht, hun glorie, hun rijkdom.

Dat heet gadeloze ontferming....

En om hen in die rijkdom vast te houden, heeft Hij hun Zijn wet gegeven. Alzo heeft Hij met geen ander volk gehandeld. Die moesten Zijn getuigenissen en Zijn verbondsgeheimen missen. De heidenen hebben met jaloersheid gezegd: er is geen volk dat zulke rechtvaardige inzettingen heeft als het volk Israël. Want die wet was een en al openbaring en bevestiging van de rijke verhouding tussen God en Zijn volk, tussen de Vader en Zijn eerstgeboren zoon.

Dat heet gadeloze ontferming....

Trouwens niet alleen in het gesproken woord, maar ook in de zichtbare eredienst openbaarde zich de genade des Heeren. Bij de heidenen was de eredienst zo ingericht, dat daarin de mens zijn god zocht. Maar bij Israël was het precies omgekeerd. In de eredienst van Israël kwam de Heere naar Zijn volk toe, met Zijn verzoening, Zijn schuldvergeving, Zijn rechtvaardiging. Van het begin tot het einde was Israëls cultus een daad Gods, Zijn daad van gadeloze ontferming.

En in dit alles had de Heere aan Zijn volk beloften geschonken. D.w.z. er zat perspectief in de verhouding met de Heere. Dat kan ook niet anders, want wie God heeft, heeft de toekomst. Er zat een uitzicht in op een volkomen verzoening die tot stand gebracht zou worden — en in het verlengde daarvan het perspectief van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Wat een ontferming Gods kwam in dit alles tot Israël. Een aangenomen kind, dat met zulke schatten wordt begiftigd:

Mijn volk, wat was er meer voor u te doen, wat Ik misschien verzuimd heb?

Ja, meer nog: Israël heeft een eeuwenlange geschiedenis achter de rug. En die historie is een eeuwenlang getuigenis van de trouw des Heeren. Het is begonnen bij de vaders en het is geëindigd bij de Christus. Het is begonnen bij de vaders en het is geëindigd bij het Zaad. Het is begonnen bij Abraham die uit al zijn verbanden werd losgemaakt en tot een eenzame figuur werd. En het is

geëindigd bij de Christus, Die boven alles is, Die een Naam ontving boven alle naam, in Wie alle beloften hun eeuwige garantie hebben ontvangen. Want deze Zoon van Israël is God, te prijzen tot in der eeuwigheid.

Van al Gods beloften aan de vaders is er geen ter aarde gevallen. Inderdaad, een eeuwenlang getuigenis van de trouw en de ontfermingen des Heeren.

Dus móet nu de vraag gesteld worden: is God plotseling ontrouw geworden aan Zijn Woord? Heeft Hij krachteloos gemaakt wat Hij aan de vaders beloofde? Is het Woord Gods uitgevallen?

Neen, zegt de apostel, dat is een onmogelijkheid. Maar de verklaring van Israëls val ligt hierin, dat niet allen die van Israël afstammen, ook Israël zijn.

Het zal u bekend zijn, dat deze uitspraak van Paulus een grote rol heeft gespeeld in de laatste kerkstrijd. De apologeten van de uitspraken der synode (1942 en volgende jaren) over het genadeverbond wilden nl. dit woord aldus interpreteren: niet alle Israëlieten behoren echt, wezenlijk tot het volk des verbonds. Alleen de uitverkorenen onder hen zijn het echte, geestelijke Israël. En nu heeft God aan hen alleen, aan die uitverkorenen alleen Zijn beloften geschonken. De rest hing er maar zo'n beetje bij. Die had wel deel aan de uitwendige verschijning van het verbond, maar geen deel aan de volle, rijke beloften van Gods verbond.

Het is zonder meer verbijsterend, dat men tot zulk een 'verklaring' kon komen, terwijl Paulus onmiddellijk vóór dit vers heeft laten zien, dat God ook aan de ongelovige Israëlieten al de schatten van Zijn verbond heeft geschonken. Want de Israëlieten die in vs 4 worden genoemd en die dus echt tot zonen zijn aangenomen en die wezenlijk al die andere weldaden hebben ontvangen, het zijn dezelfde die in vs 2 en 3 genoemd worden, om wie Paulus een grote smart en een voortdurend hartzeer heeft.

En het is nog meer verbijsterend, dat men er een kerkscheuring voor over heeft gehad om het kerkvolk aan zulk een interpretatie te binden.

Maar laten we hier kort over zijn. Er is gelukkig ook in de synodaal-gereformeerde kerken bijna niemand meer die deze nonsens voor zijn rekening neemt. Het zou een prachtig ding zijn, als ze ook begonnen de gevolgen ervan op te ruimen.

Maar terzake: ze zijn niet allen Israël, die van Israël afstammen. Ik heb u in het vorige artikel al herinnerd aan de worsteling van Jacob bij Pniël, waar zijn naam veranderd werd in Israël. Vorst Gods wordt hij genoemd, want hij heeft zich vorstelijk gedragen en de overwinning behaald.

Maar waarin bestaat die overwinning van Jacob? We lezen immers in Genesis alleen, dat Jacobs kracht bij Pniël gebroken wordt door de ontwrichting van zijn heup. **Hij kan niet tegen de Heere op.**

Welnu, tot aan Pniël heeft Jacob alles in het werk gesteld om de zegen Gods te bemachtigen door zijn inspanning, zijn trucjes, zijn gemeenheden, zijn leugens, zijn prestaties: hij heeft de zegen willen verkrijgen uit de werken. En daar komt bij Pniël een einde aan. Dan wordt hij eindelijk gebroken door de overmacht van Gods genade. Dan gaat hij eindelijk van zijn inspanning en werken afzien. Dan begint hij eindelijk, naar Hosea's woord, te wenen en te smeken: ik laat U niet gaan, tenzij Gij mij zegent. En dát noemt God een overwinning. Dán wordt van Jacob gezegd, dat hij zich vorstelijk heeft gedragen. Voor het eerst wil hij van genade leven. Voor het eerst heeft hij begrepen, wat ontferming is.

Maar zo verstaat u de oorzaak van Israëls val. Want alle Joden zijn wel vleselijke nakomelingen van Israël. Zij hebben ook allen bij hun besnijdenis de beloften ontvangen. God heeft hun allen zijn goede gaven geschonken. Hij heeft hen allen doen delen in de weldaden die Paulus zojuist heeft opsomd. Dat betekent, kort en goed: God heeft hen allen in Zijn ontferming opgenomen. **Maar zij hebben die ontferming niet als ontferming aanvaard.** De massa der Israëlieten heeft Gods weldaden niet uit genade willen aannemen.

Zij wilden gerechtvaardigd worden uit hun werken, op grond van hun vroomheid en hun godsdienstige inspanning.

Zij waren wel allen Israëlieten en ze bezaten de voorrechten die aan deze naam verbonden waren. Maar ze hebben niet beantwoord aan de roeping die in deze naam tot hen kwam.

Welke roeping? Om wat vromer te worden? Om wat meer goede werken te doen? Om vooral veel offers te brengen?

Neen, deze roeping, om van genade, van onverdiende gunst, van ontferming te leven.

Wij bedroeven de Heere niet, wanneer we met belijdenis van onze ellende Hem komen smeken om Zijn ontferming: vorsten Gods noemt Hij ons dan.

Wij zijn een knagende pijn aan Gods hart, wanneer we menen Zijn ontferming niet nodig te hebben — of wanneer we nu eens zo zullen gaan leven, dat we voortaan met een beetje minder genade toe kunnen.

Baarn.

W. BORGDORFF.

BOEKBESPREKING

Een viertal boekjes over moderne kunst

II

H. Sedlmayr:

Die Revolution der modernen Kunst.

(Rohwalt Verlag, Hamburg, 8e druk, 1957).

De heer Prange, zo zagen we vorige maal, meende in een klein scheldboekje de god Hai-Hai, dat wil zeggen de moderne tijdgeest zelf, als niet-bestaand te kunnen ontmaskeren. In het kader daarvan werden ook geweldige scheppende genieën als Picasso eventjes tot charlatans, geldverdieners, prutsers en wat dies meer zij verklaard. Inderdaad, Prange hanteerde meer een kapmes, ruw en ongenueanceerd, dan het fijne lancetmes der analyse. Hij heeft niet gezien dat men misschien de dienst aan de god Hai-Hai als een onwettige, als een mensonterende, als een afgodendienst van de slechtste soort zou kunnen betitelen, maar dat daarom die god er wel is en blijft, als een macht die men niet mag wegdenken zonder zijn hele zicht op de wereld van heden te vervalsen, principiëel zelfs onmogelijk te maken. Levensgevaarlijk noemden wij zijn stellingen, omdat hij de goegemeente in slaap wil sussen — „het is er wel, maar is zonder betekenis” —, waardoor de geestelijke strijd geheel nagelaten

zal worden. Met als resultaat: dat de afgod des te meer macht over de geesten zal krijgen, wyl hem geen tegenstand geboden wordt.

Daarom zijn we blij een ander boekje te mogen bespreken, dat in een poging om de moderne kunst te begrijpen veel dieper grijpt, en op allerlei punten licht op de zaak werpt, waarmee we alleen maar ons voordeel kunnen doen. De schrijver daarvan eindigt o.m. met de belangrijke stelling dat het op geen enkele wijze nodig is zich te conformeren aan de revolutie der moderne kunst en voorts met een korte samenvatting waarin hij zegt dat de geest der moderne kunst — Prange's god Hai-Hai — een alle menselijke waarde vernietigende is, die cultuur en mens met de ondergang bedreigt. Deze man heeft in ieder geval de ernst van de zaak ingezien, is er niet lachend aan voorbijgelopen — Prange zegt voor Picasso's Guernica lachend gestaan te hebben; hij had daar moeten huilen — en hij heeft gepoogd de moderne geest in zijn diepte te peilen, om zo de afgrond die daarbij steeds duidelijker voor ons gaat gapen te doorgroeven en te verstaan.

We bedoelen hier H. Sedlmayr's boek „Die Revolution der modernen Kunst” — uitgegeven door Rohwalt Verlag, Hamburg, 1957, 8e druk, een deeltje uit de zgn. RoRo serie, Duitse Pocketboekjes over belangrijke problemen en thema's (die over het algemeen van zeer goed gehalte zijn). f 2.10 mag geen bezwaar zijn. Lichte kost is het niet — maar hier wordt althans niet het moeilijke gesimplificeerd tot het onherkenbaar een caricatuur geworden is. Anderzijds is het ook niet te moeilijk — het is niet voor vakmensen geschreven.

De Duitse kunsthistoricus Sedlmayr heeft een eigen methode ontwikkeld om de kunst van een tijdperk te doorgronden. Hij zoekt n.l. steeds naar fundamentele eigenschappen, grondtrekken die de verschijnselen doorzichtig maken. Of zijn methode werkelijk kunsthistorisch de juiste is, zullen we hier niet pogen te beantwoorden (dat zou ons in vakvragen voeren), maar we kunnen wel zeggen dat in dit geval deze methode tot verheldering leidt. Hij ziet als vier wezenstrekken van het moderne in de kunst: het streven naar reinheid, zuiverheid; de kunst in de ban van geometrie en technische constructie; het „Ver-rückte”, absurde, als toevlucht der vrijheid; en het zoeken naar het oorspronkelijke.

Het eerste — het streven naar reinheid — is inderdaad een drijfveer die een ieder die zich wel eens in deze zaken heeft verdiept als een belangrijke component moet erkennen. Het gaat er daarbij om de kunst tot puur kunst te maken, te reinigen van alles wat niet kunst in eigenlijke zin is, van alles wat niet zuiver esthetisch begrepen kan worden. In de schilderkunst ontmoeten we dit in de zgn. abstracte, d.i. onderwerpsloze, kunst. Dit beslaat een flink hoofdstuk bij Sedlmayr, en we zullen er ons hier niet aan wagen het uitvoerig na te vertellen. Hier zien we voor ons waartoe een lange ontwikkeling geleid heeft: in de middeleeuwen was het kunstwerk vaak ideogram, teken om een hogere realiteit zichtbaar te maken. Met de nieuwe tijd ontstond het naturalisme, het pogen in het kunstwerk de dingen zo te geven als ons oog het ziet. Maar het diepere bleef: een Venus van Giorgione, een David van Michelangelo, een landschap van Rubens, een bijbelse voorstelling van Rembrandt, het Straatje van Vermeer en Jan Steen's St. Nicolaasavond houden oneindig veel meer in dan resp. naakte juffrouw, naakte man, stukje natuur, gereconstrueerde foto van „hoe het was”, een stukje Delft of een feest. Met deze onderwerpen werd een thema aangeslagen door de kunstenaar, dat hem om een of andere wijze ter harte ging en waarmee hij uitdrukking wilde geven aan zijn visie op de realiteit, of althans op een facet daarvan. Een later tijdperk, de 19e eeuw vooral, heeft alles afgestoten wat litterair kon heten, alles wat „verhaaltje” was, alles wat Venus meer is dan naakte juffrouw, alles wat het landschap van Rubens meer deed zijn dan het noteren van lichtstralen die door een bepaald stuk natuur op ons netvlies worden geworpen. Men gaf nu alleen weer wat men kon zien, en het kunstwerk betekende niets meer dan dat. Tendele gebeurde dat in reactie tegen een officiële en decadente academische kunst die vrijwel geheel opging in het verhaaltje en vergat dat kunst meer moet zijn dan dát om kunst te wezen — het esthetische werd door dezen vergeten, door hun tegenstanders tot het een en het al verklaard. Dan

komt onze eeuw, en nu vervalt ook nog het onderwerp, het gegeven als zodanig. Het principe blijft dat het kunstwerk precies geeft wat men kan zien, maar nu nog in een veel consequenter vorm. Het schilderij is niet meer „landschap”, maar kortweg zichzelf. „Vraag me niet wat het voorstelt”, zei Mondriaan tegen de beschouwers van zijn kunst, „het stelt precies voor wat u ziet” — en dat waren zwarte verticale en horizontale lijnen op een wit vlak. Een modern abstract beeld betekent niets, of beter, betekent zichzelf, is puur vorm die niets meer representeert maar in zichzelf rust. Het kunstwerk is zijn eigen inhoud, is zélf de artistieke realiteit — en niet meer aanduiding, weergave, symbolisering, representatie van iets anders. Een merkwaardige gang van zaken voorwaar — in de loop der laatste eeuwen is het kunstwerk steeds dichter de alledaagse gewone zichtbare realiteit, de werkelijkheid zoals een fotoestel die registreert, nabijgekomen, om er tenslotte in zichzelf mee samen te vallen. Reeds een dergelijke gang van zaken maakt duidelijk dat er diepere krachten werkzaam zijn in het moderne dan alleen gewin en onmacht.

Het tweede — kunst in de ban van geometrie en techniek — is in zekere zin het verlengstuk van het vorige. Ook dit is een facet dat althans een deel der moderne kunst bepaalt.

Het derde punt van Sedlmayr, het absurde, dat met name in het surrealisme vorm vond en vindt, is inderdaad een merkwaardig en belangrijk verschijnsel, dat evenzo veel dieper grijpt dan de simpele wil om iets gek te maken. Het laatste grondbeginsel, het zoeken naar de werkelijkheid bepalende oerkrachten, duidelijk in het expressionisme, is eveneens onmiskenbaar aanwezig bij vele modernen. Men wil de triviale en op zich niet zinvolle buitenkant der dingen ontvluchten, dieper grijpen, achter de dingen zoeken naar de grond ervan. Zo komt deze kunst, duidelijk b.v. bij een Paul Klee, zeer dicht bij mystiek: de gehate en verachte werkelijkheid der individuele dingen wordt ontvlucht om het absolute, blijvende, in zich rustende, te grijpen, zo dat kon. Men weet zelf dat men het niet kan, en zo komt er in dit werk vaak een soort melancholie, vertwijfeling, wanhoop naar voren. Dat is verstaanbaar, want men wil eigenlijk het in de schepping gegevene ontvluchten.

Na deze analyse van de verschijningsvormen der moderne geest poogt Sedlmayr dieper te grijpen, te zien wat daar achter zit, het waarom ervan. En dan begint hij te wijzen op het nihilisme. Het hoeft ons eigenlijk niet te verwonderen dat daarin de diepste kern van veel dat modern kan heten gevonden wordt. Immers, men heeft de God van de Bijbel weggeredeneerd, afgezworen, maar men kan er eenvoudig geen andere goden voor in de plaats zetten — omdat juist de bijbel leerde verstaan dat ze niets zijn, slechts menselijke vindingen en vormingen. Maar God, de realiteit van zijn bestaan en werk, onder meer in zijn schepping — herinnert u zich wat Paulus daarover schreef in het begin der Romeinenbrief? —, laat zich niet wegredeneren noch wegverklaren. Terecht merkte iemand eens op dat de moderne mens leeft „in de schaduw van de niet-bestaande God” — vandaar dat zijn nihilisme een crisis is, een voortdurende revolutie, opstand. Een voortdurende angst, ook maar ergens door iets in de realiteit — die altijd op de een of andere wijze aan God zelf als Schepper en Onderhouder herinnert — gegrepen te worden, ook maar aan iets zijn hart te verliezen. Men zoekt de vrijheid, los van alle banden en beperkingen, maar men kan slechts ontdekken „gevangen” te zijn binnen Gods wereld.

Veel van de modernistische verschijnselen kan men verstaan door ze te zien als uiting van een aestheticisme, zo stelt Sedlmayr terecht. De kunst als hoogste waarde, haar zin in zichzelf vindend. Maar zo ontardt kunst tot een vrijblijvend spel, zonder inhoud en zonder zin: iedere zin of inhoud zou immers steeds weer een verwijzing naar of een binding aan iets buitenartistieks betekenen. Of ook, de kunst wordt gezien als openbaring. Meer dan eens zal men echter in feite tonen hoe men de realiteit waarin men leeft verstaat — en dan komt alle haat tegen Gods Schepping, alle malaise en gevoel van gevangen te zijn in deze kosmos, dan komt alle haat en opstand tegen alles wat de mens ergens kan belemmeren of binden tot uiting.

Zo is veel van het verschrikkelijke en lelijke in de moderne kunst gevolg van aestheticisme, kunstverheerlijking.

In de kunst wil men soms de openbaring zoeken van de algemene, de realiteit bepalende, grondbeginselen: waardoor zij soms haar zin als kunst, vaker nog haar verstaanbaarheid verliest.

N.l. als men door haar fundamentele grondbeginselen der werkelijkheid wil uitbeelden zonder enig concreet gegeven weer te geven. Het is nu eenmaal zo dat abstracte begrippen nooit als zodanig te vatten zijn; ze bestaan alleen maar als abstracties, d.w.z. als iets dat ontstaat als men van concrete gegevens het op dat moment niet ter zake doende aftrekt. Daarom moet ik altijd voorbeelden gebruiken als ik uit wil leggen wat liefde, haat, schoonheid, taal, geschiedenis of huwelijk is. Al dat genoemde bestaat alleen maar in geconcretiseerde vorm, en is daarvan niet los te maken. Abstracte begrippen zijn niet te definiëren los van de verwijzing naar de realiteit in het „bijvoorbeeld” of in het simpele tonen der dingen. Daarom is het ook niet waar als de moderne mens zegt dat hij de kunst bevrijd heeft van het verhaaltje en daarom nu het essentiële kan bieden in beeldvorm. Want die 19e eeuwse academische stukken mogen wel verhaaltjes zonder meer geven, een „Straatje” van Vermeer of een „St Nicolaasavond” van Jan Steen bieden ons veel meer, al is de inhoud van die werken nooit te verstaan los van het getoonde. Die laatste werken zou men kunnen vergelijken met het „bijvoorbeeld” dat ik zopas stelde: in en met die onderwerpen wordt iets van waarde aan ons verteld, dat nooit los daarvan gegeven kan worden: want dan zeg ik of niets meer of niemand kan mij begrijpen.

Maar wij dwalen weer af: inderdaad, daar gaat het Sedlmayr om, en daarin volgden wij hem, dat achter al het moderne een geest zit die we niet mogen veronachtzamen, als we willen verstaan waarvan dat moderne een uiting is, waarom het streeft en werkt zoals het dat doet.

Wij willen nu eindigen met een voorbeeld om een en ander wellicht wat duidelijker te maken. Wij bedoelen Karel Appel's kunst, die we zouden willen typeren als een nihilistisch iconoclasme. Iconoclasme, dat letterlijk het vernielen van beelden betekent, omdat hij door alles wat vroeger aan voorstellingen, visies op en beelden van de realiteit geboden is radicaal kapot te breken, te deformeren of in zijn tegendeel te doen omslaan, door dat alles in zijn kunst te vernietigen, tevens de waarden die daarin vervat waren stukbreekt, wegrapt, onteert of vernietigt. Mèt het beeld worden de daarin vervatte waarden overboord gezet. En nihilistisch is het daarom, omdat hier niet iets kapot gemaakt wordt omdat het vergaan was en vernieuwd moest worden, maar omdat iedere waarde, binding aan wetten, normen, gegevenheden of verworvenheden bij hem verdacht is, wyl hij nergens meer in kan noch wil geloven. Dat er, als er eens iets herkenbaars onder zijn penselen vandaan komt, gedrochten, monsters en verschrikkingen verschijnen, kan ons na het bovenstaande niet meer verbazen. De visie die we juist bij de diepsten onder dit soort schilders vinden, hun antwoord op de diepste grondvragen, is vaak nauw verwant aan de gnostiek, die het geschapene, het geschapen zijn als zodanig als zondig, slecht, minderwaardig beschouwt.

Sedlmayr's boekje bevelen we u hartelijk aan. Hoewel er een „maar” is. We geloven n.l. dat dit werkje ons te weinig leert kijken, ons te weinig geeft van het ontstaan en de grammatica der nieuwe taal die de moderne kunst in sommige opzichten ook is. Het werkje is wat al te eenzijdig op geestelijke problematiek gericht, en, hoewel alles wat de auteur noemt er zeker ook is, is het goed ook eens verder te kijken, en ook de keerzijde van deze medaille te bezien. Sedlmayr is zo geboeid door de aanblik van de god Hai-Hai, dat hij vergeet te letten op de mensen die erbij rondlopen, nalaat naar hun lied te horen, nalaat hun alledaagse gesprekken af te luisteren. Het is toch onmiskenbaar zo, dat kunst kunst is, en niet wijsbegeerte of levens- en wereldbeschouwing, hoeveel zij er ook mee te maken heeft. Daarom komen we de volgende maal met een korte bespreking van nog twee boekjes over moderne kunst.

H. J. Eysenck:

Gebruik en misbruik van de Psychologie.

Aula-reeks, uitg. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, prijs f 2,25.

De engelse psycholoog Eysenck is — dit boek bevestigt het op haast elke bladzijde — een vertegenwoordiger van de derde fase in de ontwikkeling van de toegepaste psychologie. De eerste fase, ingeluid door de overbekende Muensterberg, hield zich bezig met het meten van diverse menselijke functies, welke dermate „technisch” werden opgevat dat terecht van „psychotechniek” kon worden gesproken.

Uit deze fase stammen — doorgaans zeer minitieuze — onderzoeken omtrent intelligentie, aandachtsconcentratie, geheugen, reactie-snelheid, denktempo, vorminzicht, ruimtelijk voorstellingsvermogen e.d. Deze „elementenpsychologie” werd achterhaald door theorieën omtrent de mens als totaliteit, welke in de tweede fase de vrijwel onbetwiste voorrang¹⁾ verkregen. Deze periode moest wel gebruik maken van andere testmethoden, welke doorgaans uitgingen van de projectie-idee. In deze fase kwamen proeven als de Rorschach-vlekkentest en de Szondi-driftkeuze-test op, die stammend uit scholen van psychiaters buiten het klinische vakgebied hun waarde bij het toetsen van „normalen” moesten bewijzen. Vele jaren werden besteed aan een verfijning dezer methoden, zonder dat echter de resultaten aan een breedvoerige statistische controle werden onderworpen. Toen deze eindelijk plaats vond (op duizenden Amerikaanse zeemiliciens) bleek hun voorspellende waarde betrekkelijk gering. Toen geruchten daarover tot de wereld der Europese psychologen doordrongen ontstond zo iets als een paniek. En sinds in 1957 een en ander in overtuigend uitgewerkt cijfermateriaal werd neergelegd in de dissertatie van dr R. W. van der Giessen („Enkele aspecten van het probleem der predictie in de psychologie”) heeft elke nederlandse psycholoog die zichzelf respecteert de mond vol over ijking en validatie der testmethoden.

Er is een ware race ontstaan welk instituut met de bewijzen zal komen omtrent de voorspellende waarde van een projectieve testmethode.²⁾ Want men zal pas meer vaste grond onder de voeten kunnen krijgen wanneer kan worden aangetoond dat er een statistisch betrouwbare overeenkomst bestaat tussen de psychologische voorspelling en het praktijkoordeel.

Deze ontwikkeling was in zoverre te voorzien dat er in de koortsachtige opbouw na Wereldoorlog II door het bedrijfsleven te hoge eisen werden gesteld aan de toegepaste psychologie. Had deze ondanks overlading van het programma succes dan was dit of te danken aan de uitslagen van een „ouderwetse” testmethode of aan het goede invoelingsvermogen van de psycholoog die behalve man van wetenschap vooral ook een praktische mensenkenner was.

Eysenck nu voert in het onderhavige boekje een pleidooi zowel voor een herbezinning op de grondslagen van de kennis omtrent de menselijke ziel als voor een nuchtere kijk op de te interpreteren manifestaties daarvan. Hij duwt daarbij veel ongemotiveerde vrees voor het raken aan „intieme zielerorselen” terug door er op te wijzen dat niet deze worden geanalyseerd doch slechts de voor de praktijk belangrijke uitingen daarvan. Geen wonder dat Eysenck zeer kritisch staat tegenover de theorieën der psychoanalytici, als bijv. Freud.

Op blz. 211 lezen we: „Freud bouwde zijn imposant systeem op enkele honderden neurotici uit de Weense middenstand. In plaats van zijn gevolgtrekkingen te beperken tot de bevolkingsgroep waaruit zijn materiaal afkomstig was — wat de juiste wetenschappelijke gang van zaken geweest zou zijn — breidde hij ze uit over alle menselijke wezens van alle tijden en overal ter wereld. M.a.w. hij meende dat hij een universele waarheid had gevonden in een uitermate weinig representatieve groep menselijke wezens. Met Freud worden ook Adler, Stekel en Jung over de kling gejaagd en Eysenck constateert grimmig dat hun volgelingen nu maar gauw moeten gaan omzien naar een nieuwe vaderfiguur die hun gedachtenwerelden kan schragen... Wat hem drijft in deze „capita selecta” is de jonge wetenschap te saneren en aan te passen aan een streng-wetenschappelijke werkwijze als eis van de tijd.

We hebben voor zijn werk groot respect. Zijn logische betoogtrant, zijn stylistisch gemak, zijn enorme eruditie en vooral zijn „geestelijke zindelijkheid” laten niet na diepe indruk te maken.

Minder ingenomen kunnen we zijn met zijn pragmatistisch uitgangspunt. In sommige opzichten draait hij zelfs de klok terug, nl. dáár waar hij de geesteswetenschap wil subordonneren aan de natuurwetenschap. Het betrokken dualisme, in filosofie en psychologie ingevoerd door Dilthey, wordt hier niet overwonnen. Dit neemt echter niet weg dat wij lezing van dit nuchtere en geestrijke werkje aan onze lezers van harte aanbevelen. Niet in het minst omdat het een grondige opruiming houdt onder allerlei vreemde voorstellingen omtrent de veel omstreden wetenschap die psychologie heet.

De vertaling van drs R. H. Houwink is voortreffelijk.

Rotterdam.

P. A. HEKSTRA.

¹⁾ De psychotechnische kijk op het onderzoek van menselijke vermogens vinden wij vrijwel nog volledig in: Dr. J. Luning Prak: „De moderne onderneming en haar personeel” (1947). Het slechts enige jaren later verschenen werk van Dr. J. Waterink: „De Mens in het Bedrijf” ademt daarentegen een intuïtief-projectieve geest.

²⁾ Een bijdrage daartoe van ondergetekende is te vinden in „Mensen Testen”, Salamander-reeks 1958. (Zie het hoofdstuk over de daartoe ontworpen Landkaart-test).

PERSSCHOUW

Kerkelijke hereniging

Zoals men reeds uit de dagbladders heeft kunnen vernemen, heeft de kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk van Dordrecht een „Open brief” aan de kerkeraden van de Chr. Geref. Kerken gezonden naar aanleiding van het schone herenigingswerk, dat in Eindhoven werd verricht. Ik neem deze „Open brief” in extenso over.

Hier is hij:

Op onze kerkeradsvergadering kwam in bespreking de brief gezonden aan de Kerkeraden der Chr. Ger. en Ger. Kerk (art. 31) te Eindhoven, waarin een dringende oproep werd gedaan contact te zoeken met de Ger. Kerk art. 31, om samen de zaken, die tussen beide kerken in het geding zijn te bespreken met de bedoeling om tot een samenwonen en vereniging te komen.

Naar aanleiding van dit schrijven, voelt de kerkeraad van Dordrecht zich gedrongen ook te spreken, omdat hij vreest, dat door een eenzijdig appèl, het beginsel, het heil en de eenheid onzer kerken in gevaar gebracht zou kunnen worden.

Zo is het voor de kerkeraad van Dordrecht verontrustend, in het contact door Eindhoven gelegd, en onze kerken aanbevelen, een doorkruising te zien van het werk van onze eigen kerkelijke Deputaten, en van de uitspraken van onze Synodes.

Deze doorkruising geldt dan niet alleen het contact op zich zelf, maar vooral de conclusies van dit contact.

De conclusies van het contact te Eindhoven immers worden als volgt genoemd: Kuypers Verbondsbeschouwing wordt door beiden afgewezen. 1892 is slechts verschil van inzicht.

Ten aanzien van de prediking bleken aanvankelijk enige moeilijkheden te bestaan, ten dele samenhangende met klimaatverschillen, als gevolg van het gescheiden leven gedurende ca. 60 jaar.

Punten als b.v. moet de preek alleen tot de wedergeborenen gericht zijn, moet in de prediking leiding gegeven worden aan het persoonlijk geloofsleven, in zijn verschillende standen, werden uitvoerig besproken.

Een en ander heeft niet altijd geleid tot volkomen overeenstemming, maar wel tot een genoegzame eenparigheid van gevoelen op diverse punten.

Op grond van deze gehouden samenspreking werd dan ook de conclusie gemaakt, dat hereniging van beide kerken het doel van onze verdere arbeid moet zijn.

Deze conclusies nu zijn voor ons verontrustend, daar de kerkeraad hier een groot

verschil ontdekt met de conclusies van onze eigen kerkelijke Deputaten, ja van de uitspraken onzer Synodi zelve.

Naar het oordeel van onze Deputaten is er tussen onze Kerk en de Ger. Kerk (art. 31) een duidelijk verschil merkbaar ten opzichte van de methode en inhoud der prediking, o.a. het sterk beklemtonen van de Verbondsrelatie en de geloofsimperatief, waarbij aan de verwerkelijking van de rijke Verbondsrelatie door God Zelf, te kort dreigt gedaan te worden. Gewezen werd ook op het verschil in kerkopvatting alsof andere kerken buiten de Ger. Kerk art. 31 valse kerken zouden zijn.

Als gevolg van dit oordeel onzer Deputaten sprak de Kerk in Synode te Apeldoorn bijeen, dan ook uit: dat er van een spoedige vereniging van onze kerk met die van de Ger. Kerk art. 31 nog geen sprake kan zijn, en besloot Deputaten te benoemen alleen met deze opdracht om van de Schriftuurlijk-Confessioneel beginselen onzer kerken nader rekenschap te geven.

Dit was dan de conclusie van onze Synode. Zo constateert de kerkeraad van Dordrecht een groot verschil tussen het geheel van onze kerk en de plaatselijke kerk te Eindhoven.

Dit verontrust onze kerkeraad. Temeer waar in verschillende kerkelijke bladen op verwachte verschuivingen in het kerkelijk leven wordt geattendeerd, en („de verdeelde situatie”) in eigen kerken de vereniging slechts zou beletten.

Daarom meent de kerkeraad om des beginsels wil te moeten spreken.

Nu Eindhoven zijn stem heeft laten horen ziet de kerkeraad van Dordrecht het als zijn roeping ook zijn stem te laten horen. Onze kerkeraad begeert ook de eenheid, maar dan niet ten koste van het beginsel, en dat beginsel ziet de kerkeraad nog altijd, niet alleen in het noemen en uiterlijk belijden van de geloofswaarheden, maar ook in het noodzakelijk beleven daarvan door het werk van de Heilige Geest, gelijk dit door de mannen van „de nadere reformatie”, Teelinck, Voetius, Koelman, Lodenstein, Brakel en Witsius zo duidelijk naar voren is gebracht.

Vandaar dat door onze kerken altijd de Schriftuurlijk bevindelijke prediking is geaccentueerd geworden, en vandaaruit, de lijnen getrokken zijn naar de ambtelijke bearbeiding van de gemeente.

De kerkeraad kan niet anders zien, dan dat hier wel het grootste verschil gezocht moet worden tussen onze kerken, en die der Ger. Kerken art. 31. Een verschil dat zonder meer, door geen samenspreking of gemeenschappelijke diensten, door het stellen of opheffen van bepaalde formules kan worden opgelost.

Wat door één onzer predikanten is opgemerkt onderschrijft de kerkeraad dan ook ten volle: „dat de praktische verschillen uiteindelijk raken het werk van de Heilige Geest, en dat deze verschillen zich uitstrekken tot de prediking, de gemeentebearbeiding, de voorstelling van het geloofsleven en de praktijk der godzaligheid. Zouden onze kerken, in navolging van Eindhoven, ondanks deze verschillen „tot een genoegzame eenparigheid van gevoelen” komen om dan spoedig te verenigen, vreest de kerkeraad, dat uit deze vereniging dan geen één, maar drie kerken zullen worden geboren.

Daarom willen wij met alle klem onze kerken oproepen om in deze tijd van nivelering der dingen, de wacht te betrekken bij het beginsel onzer kerken.

Wij zijn al ver afgedwaald. God beware ons voor verder afdwalen van het beginsel van 1834.

Moge Gods Geest zich over het leven van onze kerken ontfermen, door bijeen te houden wat naar ons kerkelijk beginsel bijeen behoort, en buiten de scheidslijn te laten vallen, wat het beginsel der scheiding, het beginsel van Schrift en Belijdenis verwatert.

Reden waarom de kerkeraad opwekt, deze zaak langs de kerkelijke weg aan de orde te stellen (wat hij ook zelf doen zal) met de sterkste aandrang, dat onze kerken zullen blijven bij de uitspraken van onze Synodi, om kerkelijke Deputaten te instrueren, van het Schriftuurlijk-Confessioneel beginsel onzer kerken, zo nodig verder rekenschap te geven, en dat van een

spoedige vereniging van onze kerken met die van de Ger. Kerken art. 31, nog geen sprake kan zijn.

Niemand, die de situatie van de Chr. Geref. Kerken enigszins kent, zal zich over deze brief en zijn inhoud verwonderen.

Men zou zich alleen maar diep kunnen verbazen, indien een dergelijke brief door een of andere kerkeraad niet was geschreven.

De weg naar hereniging was altijd een zeer moeilijke weg.

Kerkscheuring geschiedt duizend maal makkelijker en vlugger dan kerkelijke hereniging. Met grote liefde en eindeloos geduld zal men de bezwaren, welke in velen leven, moeten bespreken.

Voor een groot deel berusten die op misverstanden. Ze staan ook in deze brief op een rijtje.

We hopen ze in „Opbouw” successief te bespreken. Niet in polemische vorm, maar vooral met positieve uiteenzetting van de kwesties, waarover het daarbij gaat.

Voor ditmaal publiceren wij alleen een fragment uit het schone jaaroverzicht, dat Prof. Kremer in hetzelfde nummer van „De Wekker”, waarin deze „Open brief” werd afgedrukt, publiceerde.

Prof. Kremer schreef o.a.:

Wie de kerkelijke kroniek van 1958 doorbladert, hoort wel veel leven maken, maar bespeurt niet veel kracht. Meegezogen wordt de kerk in wat men de saecularisatie noemt, de vervlakking en de veruitwendiging.

Wat een menselijke kleinzieligheden, wat een strijd en verstarring! Partijzuchtige woelingen vreten aan het leven van de kerken in Nederland. De kerkelijke pers van week tot week te volgen, is waarlijk geen verkwikking. En het ergste staat daar nog niet eens in.

Er mag aan alle kerkfronten wel diepe verootmoediging zijn voor het aangezicht des Heeren en het geloofs-s.o.s. mag wel opklinken: „Neem uw Heilige Geest niet van ons”.

De vrees bekruipt mij wel eens dat wij zo verward zijn, dat wij niet om de triumpf des Geestes willen en durven bidden en roepen, omdat wij dan wel weten dat wij in veel opzichten ons grondig zouden moeten bekeren en veel afgoden wegdoen en begraven.

En toch hield de HEERE Zijn kerk in stand. Zij het dan ook veelzins meer ondanks, dan door de mensen.

Veel kracht van boven heeft de kerk in deze tijd wel nodig.

Zij toch is het die behalve met de aangeduide nog met vele andere vragen te worstelen heeft. Ik denk hier aan de vraag

VAN HIER EN GINDS

Ds Martijn

Ds P. Martijn, nederlands hervormd predikant te Dorkwerd (Gr.) heeft zijn ambt neergelegd en zich losgemaakt van het lidmaatschap van de Nederlands Hervormde Kerk. In de kerkdienst op oudejaarsavond heeft hij afscheid van de hervormde gemeente van Dorkwerd genomen en meegedeeld, dat hij zich zal wenden tot de gereformeerde kerken.

Ds Martijn is van mening, dat de ned. hervormde kerk de weg van ongehoorzaamheid aan Gods Woord is opgegaan en dat anderzijds de eenheid des geestes waartoe de generale synode der ned. hervormde kerk heeft opgeroepen al niet meer bestaat. De predikant heeft voornamelijk bezwaren tegen de wijze waarop de hervormde kerk de zaak van de vrouw in het ambt behandelt en voorts tegen de reactie van de synode in haar concept-antwoord op de resolutie van de duizend gereformeerde ambtsdragers van Utrecht.

Ook acht ds Martijn het onjuist dat dr J. M. de Jong benoemd is tot hoogleraar in de dogmatiek aan de rijksuniversiteit te Groningen waarmee zijns inziens de vrijzinnigheid wordt geautoriseerd om de studenten dogmatisch te scholen.

Ds Martijn studeerde theologie aan de rijksuniversiteit te Utrecht. Voor hij predikant te Dorkwerd werd, was hij vicaris te Joure. Van 1 januari 1958 tot 1 januari 1959 was hij tevens ziekenhuispredikant voor de arbeid in het r.-k. ziekenhuis te Groningen. Ds Martijn is 29 jaar.

der eenheid. Zij dient het zoeken naar eenheid wel te onderscheiden van de valse fusie-zucht die door de wereld waart, waarbij een algemene vage christelijke religie de basis moet vormen.

Ook voor wie de ware eenheid als een heilig begeren kent is de weg vanuit een enigheid des geloofs, die het gereformeerd belijden als zijn basis kent, niet gemakkelijk te zien, laat staan te vinden. In het jaar dat ging zijn daar vele woorden over gewisseld en in het nieuwe jaar zal dat zeker niet minder het geval zijn.

Ook worstelen wij met vragen van de verhouding tot de cultuur. Wij zijn getreden op een nieuw eeuw-vlak, waarop wij een houding hebben te zoeken ten aanzien van cultuuruitingen in meer dan één gestalte. Bij een al meer om zich grijpende saecularisatie is het niet zo eenvoudig om een gebaande weg te vinden.

Evenmin eenvoudig is de verhouding tussen ouderen en jongeren. De jongeren als mensen van deze tijd waarden, taxeren en begeren vele dingen anders dan het aan hen voorafgaande geslacht.

Op dit stuk zegt ons aller hart — ik weet dat zéker — ja en amen.

Zo'n ootmoedig en nuchter woord is een verkwikking in de kerkelijke misère onzer dagen.

C. V.

KERKNIEUWS

Bedankt voor Berkel en Rodenrijs: Ds C. Trimp te Middelburg.

Intrede te Nijverdal deed Ds Koers, na bevestigd te zijn door Ds W. Raven van Almelo. De intreetekst van Ds Koers was 1 Cor. 13 : 13.

Beroepen door de Canadian Reformed Church of Fergus-Guelph, Ontario: Ds P. Kingma te Noordbergum.

Afscheid van de gemeente van Stadskanaal nam Ds J. v. d. Haagen. Zijn tekst was Marc. 4 : 24. Van de gemeente van Zwagerveen-Zwaagwesteinde Ds K. D. van Dijk. Hij preekte bij die gelegenheid over Hand. 20 : 23.

Uitspraken over de zaak-Goossens. De generale synode van Bunschoten-Spakenburg sprak over de zaak-Goossens het volgende uit:

I. overwegende: (Met betrekking tot de schorsing)

- dat de kerkeraad van Zwolle ten onrechte op 20 oktober 1952 zijn uitspraak aangaande de schadelijkheid van de terugkeer van ds Goossens meende te mogen effectueren in het in de vorm van een waarschuwing gegeven verbod (vgl. Acta art. 141);
- dat de kerkeraad ten onrechte meende tot deze effectuering het recht te hebben op grond van artikel 3 der Instructie (vgl. Acta 141 art. 1);
- dat hoezeer de terugkeer van ds Goossens naar O. Soemba af te keuren is als een schuldige handeling, (acta art. 142) de overtreding van dit verbod door de terugkeer gezien het sub. 1 en 2 overwegene, niet kan worden gekwalificeerd als schuldige ongehoorzaamheid aan zijn kerkeraad, noch als trouweloosheid t.a.v. de in de door hem ondertekende instructie gedane beloften;
- dat de kerkeraad door zijn waarschuwing, dat ds Goossens zichzelf zou schorsen door zonder toestemming van de kerkeraad naar Oost-Soemba terug te keren, zichzelf verhinderd heeft de terugkeer van ds Goossens te beoordelen naar Schriftuurlijke maatstaven en dienovereenkomstig zijn beleid te bepalen;

voorts overwegende:

dat het niet juist is te achten, dat naast de zonde van ongehoorzaamheid van ds Goossens door overtreding van het verbod als tweede grond ook genoemd wordt het gebruik van het retourbiljet voor zijn terugkeer naar Oost-Soemba, daar dit laatste op het allernauwst met het eerste samenhang;

tenslotte overwegende:

- dat de kerkeraad wel verklaart, dat de Synode van Enschede haar uitspraak sub. b. niet motiveerde, doch er aan voorbijgaat, dat de omschrijving „wegens overtreding van dit verbod” toch een bepaalde motivering inhoudt;
- dat inderdaad een volledige toetsing van de gronden voor schorsing en afzetting van

ds Goossens door de Synode van Enschede ontbreekt, en dat deze niet achterwege had behoren te blijven;

spreekt uit:

- dat de Synode van Enschede een onvolledige motivering gaf voor haar uitspraak b. onder Art. 478a;
- dat — gezien het in overwegende 1 t.m. 4 gestelde — de Synode van Enschede evenwel zakelijk terecht oordeelde, „dat de schorsing... van ds S. J. P. Goossens wegens overtreding van dit verbod niet rechtmatig is geweest”.

II. Constatende: (met betrekking tot de afzetting)

- dat de classis Zwolle van 16 maart 1953 in haar oordeel omtrent de afzettenswaardigheid van ds Goossens onder „van oordeel c” heeft uitgesproken, dat ds Goossens „zich door in te gaan tot arbeid, waarvan hem door zijn Kerkeraad gezegd was, dat hij daartoe niet mocht ingaan, schuldig maakt aan het doortrekken van de aanwezige scheur in de kerken op het zendingsveld”;
- dat de classis daarbij blijkbaar verwees naar de uitspraak van de kerkeraad van 20 oktober 1952 aangaande de schadelijkheid van de terugkeer van ds Goossens;

voorts constaterende:

- dat de classis van 20 februari 1953 t.a.v. het bezwaarschrift van ds Goossens d.d. 4 nov. 1952 tegen de besluiten van de kerkeraad van 20 oktober uitsprak, „dat gronden voor de uitspraak van ds Goossens „dat de besluiten van Zwolle zondige onschriftuurlijke besluiten zijn”, in de door hem gezonden missives niet zijn te vinden, waardoor toetsing niet mogelijk is”;
- dat de classis van 16 maart 1953, die te oordelen kreeg over de vraag of ds Goossens geheel van de dienst zou zijn af te zetten, een door ds Goossens reeds vóór de uitspraak van 20 februari toegezegde nadere adstructie van zijn bezwaren ontvangen heeft, doch t.a.v. daarvan heeft uitgesproken, dat de materie ervan reeds behandeld was;

tenslotte constaterende:

dat de kerkeraad te Zwolle d.d. 16 maart heeft uitgesproken, dat de door de classis Zwolle voor de uitspraak aangaande de afzettenswaardigheid van ds Goossens aangevoerde gronden voor vast en bondig te houden zijn;

overwegende:

- dat de classis van 16 maart ten onrechte heeft nagelaten het onder constaterende 1 vermelde als háár oordeel nader te motiveren;
- dat de classis, toen zij haar „van oordeel c” in haar beoordeling van de afzettenswaardigheid van ds Goossens opnam, ten onrechte de gronden van ds Goossens voor zijn bezwaren tegen de besluiten van de kerkeraad van 20 oktober niet heeft behandeld;
- dat t.a.v. hetgeen de classis gesteld heeft onder „van oordeel a, b en d” hetzelfde geldt als hetgeen t.a.v. de schorsingsgronden is overwogen en uitgesproken;
- dat de kerkeraad bij zijn afzetting van ds Goossens impliciet het oordeel der classis aangaande de schadelijkheid van de terugkeer, als grond voor de afzetting heeft overgenomen, doch daarbij eraan voorbij is gegaan, dat de classis had nagelaten te oordelen over de gronden van ds Goossens voor zijn bezwaren tegen de besluiten van 20 oktober;

spreekt uit:

dat en voormelde overwegingen het „niet rechtmatig” met betrekking tot de tuchttoefening over ds Goossens, uitgesproken door de Synode van Enschede, Acta art. 478a, sub b, ook op de afzetting van toepassing is.

Adressen. Geref. Kerk te Rozenburg: P. Voogt, Zanddijk 70, Rozenburg; Diakonie Kampen: H. Rook, voorzitter, Peter Bos, Oudestraat 70, tel. 05292 - 2393, secretaris; G. Duimering, Rondweg 30, penningmeester; Kerk van Hillegersberg-Straatweg: p.a. C. M. A. de Goey, Juliana van Stolberglaan 30b, Rotterdam 12, tel. 43703; Het contact-adres voor de arbeid onder de verstrooide broeders en zusters in het buitenland is thans: P. J. de Vrijer, Gladiolusstraat 14a, Rotterdam 12, tel. 82109; Geref. Kerk Velp (Gld.): Ds J. H. Kamerbeek, tijdelijk adres: Hotel „Dreyer-oord” te Oosterbeek, tel. 08307 - 3169.